MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tat-28 ta' Jannar, 2004

Citazzjoni Numru. 770/2003

Doris D'Agostino

vs

Patrick D'Agostino

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici a fol. 1 fejn gie premess:-

Illi l-partijiet izzewgu fis-sebgha u ghoxrin (27) ta' Jannar 1990, u kopja tac-certifikat taz-zwieg qed tigi annessa bhala Dok "A";

Illi l-kontendenti sseparaw bonarjament permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Patricia Vella Haber, datat ghaxra ta' Ottubru elfejn u tnejn (10/10/2002), u kopja tal-kuntratt relattiv qed tigi anness bhala Dok "B";

Illi l-kunsens tal-attrici ghal dan iz-zwieg inkiseb bi vjolenza u biza’ a tenur tal-**artikolu 19 (1) (a) tal-Att dwar iz-Zwieg;**

Illi l-kunsens tal-konvenut inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu u tal-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga a tenur tal-**artikolu 19 (1) (f) tal-Att dwar iz-Zwieg;**

Illi *inoltre* l-kunsens tal-konvenut ghal dan iz-zwieg kien ivvizzjat b’difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fuq il-hajja mizzewga u fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali tieghu a tenur tal-**artikolu 19 (1) (d) tal-istess Att dwar iz-Zwieg;**

Illi ghalhekk iz-zwieg iccelebrat mill-kontendenti fis-sebgha u ghoxrin (27) ta’ Jannar 1990 huwa null u bla ebda effett bil-ligi;

Illi l-istess attrici talbet lil din l-Onorabbli Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg li sar bejn il-kontendenti huwa null u bla effett a tenur tal-**artikolu 19 (1) (a), (f) u (d) tal-Att tal-1975 dwar iz-Zwieg (Kap 255)** ghar-ragunijiet premessi u ghar-ragunijiet l-ohra li jigu trattati waqt il-kawza.

Bl-ispejjez kontra l-konvenut li minn issa jibqa’ ngunt ghas-subizzjoni tieghu.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta’ xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 4 sa 11 tal-process;

Rat in-nota tal-attrici datata 22 t’Ottubru 2003 li permezz taghha esebiet l-affidavit taghha, ta’ Andrea Carr u ta’ Josianne Mifsud.

Rat il-verbal tat-2 ta’ Dicembru 2003 fejn il-konvenut imsejjah diversi drabi, minkejja li kien gie notifikat bic-citazzjoni attrici u bl-avviz tas-smiegh tal-kawza a tergo fol. 21, baqa’ ma deherx. Fil-kontumacja tal-konvenut, il-kawza giet differita ghas-sentenza ghat-8 ta’ Jannar 2004, fejn regghet thalliet ghas-sentenza ghall-lum 28 ta’ Jannar 2004.

Rat il-provi kollha prodotti.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PROVI PRODOTTI.

Illi l-attrici **Doris D’Agostino** tat ix-xhieda taghha permezz tal-procedura tal-affidavit datat 2 ta’ Ottubru 2003 fejn sostniet illi:-

“Jiena wahda minn erba’ bniet, kif ukoll il-kbira. Id-dar konna nibzghu hafna minn missieri. Kien bniedem vjolenti u aggressiv. Kien isawwatna u anke lil ommi meta kienet taqbez ghalina. Kien jghir hafna ghax jara lil ommi tingwalaha maghna, infatti biex inkellmu lil ommi konna nghajtulha fil-kamra tal-banju biex taparsi tahslilna darna. Kien jixrob hafna u anke jpejjep u jidghi.

Ta’ disa’ snin ghaddejt minn esperjenza kerha hafna li ghadni sal-llum ma nistax ninsa. Missieri kien jibghatna ghand habib li kien wiehed imhallat ma’ tal-familja. Dan kien mastrudaxxa u kien jaghmel xi xoghol ghal missieri u jaghtih ic-cana peress li missieri kien irabbi l-fniek. Ghall-ewwel kollox kien sew imma meta beda jidrani dan ir-ragel beda bic-cajt. Darba sakkarni gol garage u espona gismu quddiemi. Beda jghidli kliem li ghalija kien tqil dak iz-zmien imma meta kbirt fhimt li kien qed ihajjarni biex meta nikber naqbad it-triq tal-prostituzzjoni. Kien qalli wkoll li jekk nghid lil xi hadd ma jemmnunix, u kien tani ghaxar (10) centezmi biex ma nghid lil hadd.

Meta kont immur ghandu kien dejjem jaghmel l-istess haga. Jien xtaqt nghid lil ommi imma kont nibza'. Dan ir-ragel qatt ma missni jew ipprova jippenetrani, pero' kont nibza' li xi darba se jasal. Din l-istorja baqghet sejra hekk ghal tliet snin. Meta kelli tlettax-il sena jien sirt tfajla u kelli l-ewwel ciklu. Hemmhekk veru bzajt u ma ridtx mmur izjed ghand dan ir-ragel. Ghalhekk mort nghid lil ommi biex ma mmurx izjed ghandu u lanqas tibghat lil huti, ghax kont nibza' li jaghmel l-istess haga lilhom. Ommi hasbet hazin u baqghet tinsisti biex nghidilha ghaliex. Fl-ahhar ghidtilha bil-patt li ma tghidx lil missieri, ghax zgur kien imur joqtlu.

Meta kelli sittax-il sena jien bdejt nahdem u missieri ried li jibda jfaddalli l-flus hu. Jien ma ridtx u hemmhekk beda hafna 'trouble'. Kien jaqbad hafna mieghi u ma' huti. Kien aggressiv u kien isawwatni, jghollina u jsabbatna mal-art. Kien igieghlna nhallsu parti mill-kont tad-dawl u anke l-gas. Meta dahhal it-telephone kien ukoll irid li naghtu sehemna. Jiena ma kellix hafna paga. Dak iz-zmien kont naqbad Lm40 kull hmistax u jien kont nixtri d-dota.

Meta ghalaqt sbatax-il sena jiena ma kontx inkellem lil missieri ghax kien ikun irid li naghtih il-paga kollha halli jfaddalhieli hu. Missieri kien strett hafna u ma kienx itina ebda liberta'. Jien hassejt li meta ma nkellmux kont immur ahjar. Darba fost l-ohrajn niftakar li jien u ohti ggilidna u missieri tani daqqa ta' ponn go nofs wicci li faragni tant li d-demm tar ghal mal-hajt. B'din id-daqqa jien bqajt ninfarag ghal kull xejn ghal sentejn. Meta kelli tmintax xtaqt nibda nohrog u hemmhekk kont niggieled hafna ma' missieri ghax ma kienx irid. Ghalhekk domt sena u nofs ma nkellmu xejn qisu ma jeziztix.

Ta' dsatax-il sena ltqajt ma' Patrick ir-ragel li kelli. Ghall-ewwel ma kontx niffansjah u kien idejjaqni wkoll imma wara sitt xhur nohrog mieghu drajtu. Jien kelli seba' mitt sena sakemm nitlaq mid-dar biex nehles minn missieri. Kont ghidt hekk lil Patrick imma hu qalli li jekk naghmel hekk ommu ma thallihx jibqa' johrog mieghi. Ghalhekk

kelli nissaporti ftit aktar, allavolja huti z-zghar kienu zzewgu bil-genn li kellhom biex jitilqu mid-dar.”

- **<u>GHERUSIJA.</u>**

“Jien kont nahdem go fabbrika u Patrick kien jahdem go lukanda. Ma konniex niltaqghu kuljum, peress li Patrick kien jahdem bir-roster dak iz-zmien u jien kont noqghod il-boghod u ma kellniex karozza. Pero’ kull meta konna niltaqghu dejjem konna niggieldu. Kemm jista’ jkun konna nohorgu biex ma noqoghdux id-dar ghax missieri kien jaghmel hafna xenati u jien kont niddejjaq peress li ma kontx irrid nuri lil Patrick x’kien jigri d-dar. Missieri gieli keccih lil Patrick u dan l-agir lili ghamilni ribelluza hafna. Missieri kien jaghmel hekk biex ahna niddejqu u nizzewgu.

Huti ta’ warajja t-tnejn izzewgu qabli pero’ marru joqoghdu mal-familja tar-ragel. Jien ma ridx naghmel hekk, ghalhekk domna hafna gharajjes. Diga’ ghidt li jien u Patrick ma konniex niltaqghu hlief fil-‘weekend’ ghal sentejn shah. Wara dan bdejna niltaqghu meta Patrick kien ikun ‘off’ fost il-gimgha, imma sena wara jien bdejt nahdem bix-xift u ghalhekk ergajna bdejna niltaqghu gimgha iva u gimgha le.

Kien hemm habib ta’ Patrick li weghdna l-‘flat’ tieghu peress li kien se jissepara imma dam sentejn itella’ u jnizzel u ahna bqajna nistennew sakemm darba ma flahtx izjed. Iltqajt ma’ Patrick u ghidtlu li jekk ma konniex se nizzewgu jien kont se naqbad u nsiefer. Din il-proposta hasdet lil Patrick ghax qatt ma basar li kont se nitilqu. Ghalhekk ghamilna d-data ta’ tieg ghal sitt xhur wara”.

- **<u>ZWIEG.</u>**

“Omm Patrick ma haditx pjacir li konna se nizzewgu daqshekk malajr. Infatti hasbet li jien kont ‘pregnant’. Iz-zwieg sar, pero’ jien ma ridtx tfal. Infatti domna hames snin, ghax ma kontx inhoss li ghandi jkolli tfal. Kont insir isterika meta jkolli x’naqsam mieghu u ………….. jkun hemm cans li nohrog tqila. Qatt ma kont ‘eager’ li jkolli t-

tfal u Patrick qatt ma nsista. Jiena dejjem ridt inkompli nahdem u qatt ma waqaft. Fil-fatt kelli tfal imma mhux ghax kont herqana ghalihom u sal-gurnata tal-llum insib iz-zvog fix-xoghol.

Wara sena mizzewgin Patrick tani daqqa go nofs spallti bil-ponn li hallieni bla sahha. Jien wara li stejqirt tlaqt mid-dar u rqadt gol-karozza. Bkejt hafna ghax qatt ma bsart li kien ser imissni. Jien gzajtu lil ommu u hi qaltlu li jekk se jaghmel hekk, stajt nitilqu ghax hadd fil-familja taghhom ma jaghmel hekk. Izda wara flok kien isawwatni b'idejh beda jsawwatni b'ilsienu. Lili kien iweggaghni hafna specjalment meta kien ikeccini mid-dar.

Jien dejjem hdimt, qatt ma nafni bla xoghol izda Patrick xorta kien jghidli li ma jiena tajba ghal xejn, li kont bicca mbarazz, u hadd m'ghandu x'jambini. Patrick kien ukoll jheddidni li jitlaqni u li jaqlibhieli u anke kien jitlobni biex ingib mara ohra meta nkunu ntimi.

Jiena sirt 'insecure' mieghu. Dejjem nibza' li jitlaqni. Dan l-agir kien ifakkarni f'missieri u flok gieghlni nhobbu izjed gieghlni nitbieghed minnu. Wasalt li lanqas kont inhoss xejn meta nkunu ntimi u meta jigi mix-xoghol insir dimonju. Konna niggieldu kuljum precett. Ghandi nghid li jekk kelli mmur lura fiz-zmien zgur li ma nergax nizzewweg lil Patrick."

Illi l-attrici pprezentat ukoll l-affidavit datat 16 ta' Ottubru 2003 ta' **Andrea Carr,** habiba taghha li spjegat li l-attrici dejjem kien tghidlha li ma kenitx kuntenta mal-konvenut. Din ix-xhud iddeskriviet il-ftit li taf lill-konvenut bhala stramb u wkoll li kawza minnhom tal-inkwiet konjugali kien l-indhil ta' omm il-konvenut, u dan dejjem skond ma kienet tghidilha l-attrici. Din kienet sqarret maghha ukoll li kienet izzewget ghaliex kienet imdejqa d-dar ta' missierha li kien jahqarha u jsawwat lilha u lil hutha. Kien strett hafna, kecca 'l konvenut mid-dar u kien isakkar barra lill-attrici jekk tidhol tard id-dar. Tal-istess portata hija x-xhieda ta' **Josianne Mifsud**, habiba ohra fuq ix-xoghol tal-attrici, li rrakkontat li l-attrici kienet tant imdejqa d-dar minhabba l-

agir ta' missierha li kien jahqarha, li kien ghalhekk li zzewget lill-konvenut.

(ii) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-**artikolu 19 (1)** jipprovdi *inter alia* li *"b'zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi dispozizzjoni ohra ta' dan l-Att, iz-zwieg ikun null:-*

(a) *jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika jew morali, jew biza'.*

(d) *jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.*

(f) *jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg."*

Illi *nonostante* li ma saritx oppozizzjoni ghall-annullament ta' dan iz-zwieg *da parte* tal-konvenut Patrick D'Agostino, xorta din il-Qorti ghandha tezamina jekk it-talba attrici hijiex legalment fondata, u dan ghaliex l-istitut taz-zwieg huwa l-bazi li fuqu hija mibnija s-socjeta` nostrali.

Illi nfatti fis-sentenza **"Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia"** (P.A. (RCP) 29 ta' Mejju 2002) inghad:-

"Illi ghalhekk din il-Qorti xorta ghandha tidhol sabiex akkuratament tezamina l-provi sabiex tara u fl-ahharnett tiddeciedi jekk l-provi prodotti wasslux ghall-konvinciment morali fil-gudikant li jaccetta t-talba attrici ghan-nullita' tal-istess zwieg".

"Illi dan ghandu sinifikat iktar partikolari f'kazijiet ta' din ix-xorta ghaliex anke fil-kaz ta' ammissjoni tat-talbiet attrici f'kaz ta' nullita' ta' zwieg fis-sentenza ***"Alexandra sive***

Sandra Farrugia vs Raymond Farrugia *(A.C. 15 ta' Jannar 2002 - Cit. Nru: 165/95/VDG gie affermat il-principju "din il-Qorti ma kenitx tkun ezonerata milli tisma', u naturalment tezamina u tivvaluta, il-provi sabiex tassigura ruhha li hemm bazi legali ghall-annullament mitlub (ara* ***"Angela Spiteri xebba Selvaggi vs Joseph Spiteri"****, (Prim'Awla, 4 ta' Novembru 1994);* ***"Carmel sive Charles Camilleri vs Teresa Camilleri"****, (Prim' Awla, 3 ta' Ottubru 1995);* ***"Evelyn Agius vs John Borg"****, (Prim' Awla, 4 ta' Ottubru 1995);* ***"Emanuel Camilleri vs Carmen Camilleri"****, (Prim' Awla, 10 ta' Novembru 1995);* ***"Isabelle Zarb vs Stephen Attard"****, (Prim' Awla, 21 ta' Novembru 1995);* ***"Terrence Richard vs Maria Concetta Richard nee' Goodlip"****, (Prim' Awla, 22 ta' Frar 1996);* ***"Alfred Tonna vs Maria Tonna"****, (Prim' Awla, 31 ta' Jannar 1996);* ***"Bernardette Debono xebba Gauci vs Mario Debono"****, (Prim' Awla, 16 ta' Settembru 1996)."*

Illi dwar l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255** din il-Qorti kif presjeduta fis-sentenzi **"Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg"** (Cit. Nru. 1564/97/RCP deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u **"Nicolai Balzan vs Simone Cremona"** (Cit. Nru. 1019/98/RCP deciza fid-9 ta' Marzu 2000) diga' kellha okkazjoni tistudja dan is-sub-artikolu ghal dak l-aktar li jirrigwarda biza' u ghalhekk din il-Qorti taghmel riferenza ghall-istess sentenzi u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi fil-fatt l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255** jipprovdi li zwieg huwa null :-

"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew bil-biza' ".

Illi kif inghad fil-kaz **"Carmelo *sive* Charles Saliba vs Mary Saliba"** (P.A. (VDG) deciza fl-14 ta' Awissu 1995):-

"… … biex pressjoni ndipendentement minn konsiderazzjonijiet ohra, tista' tinvalida l-kunsens matrimonjali, din il-pressjoni trid tammonta ghal vjolenza morali jew biza' esterna ta' natura rrezistibbli, cjoe` trid

tkun pressjoni li ddeterminat kompletament l-ghoti ta' dak il-kunsens."

Illi *inoltre* fis-sentenza **"Anna Magro apparentement mizzewga lil Victor Rizzo vs Victor Rizzo"** (P.A. (SBC) deciza fit-13 ta' Marzu 1984) saret espozizzjoni tal-kuncett ta' vjolenza u biza' f'din il-materja. L-espert f'dik il-kawza jsostni li sabiex vjolenza morali twassal ghall-effett li jinvalida:

"trid tkun (i) ingusta, (ii) gravi, u (iii) determinanti."

Illi wkoll, fil-kaz **"Anthony Gatt vs Doreen Gatt"** (P.A. (F.D.) deciza fil-25 ta' Gunju 1993), l-espert tal-Qorti fisser li:

"… il-vjolenza morali trid tkun ta' natura tali li tkun invincibbli u ma taghti ebda possibbilta` lil min ikun li jisfuggi minnha."

Illi l-biza' tista` tkun ukoll "*reverenzjali"* bhal per ezempju l-biza' lejn genitur jew superjur. Fil-kaz **"Shirley Anne mart Abdul Fatah xebba Perry vs Dr. A. Mifsud et"** (P.A. - 22 ta' Novembru 1982) il-Qorti spjegat:-

*"Il-biza' ta' nies li huma superjuri jew il-genituri tista' f'certi kazi tkun tali li taffetwa l-kunsens. B'dan mhux qed jigi ntiz, biza' fis-sens ta' suggizzjoni esagerata, imma trid tkun gravissima u ta' certa entita`. L-indinjazzjoni tal-genituri kbira kemm tkun kbira ma ghandhiex tigi konsiderata bhala gravi. Il-biza' li wiehed jitkecca mid-dar jew li jitlef xi wirt, jew li jsofri xi danni finanzjarji mhux bizzejjed. Izda jekk ikun hemm theddid, glied spiss, u minacci serji u gravi, dawn jistghu jaffetwaw il-persuni b'biza' li taqa' taht l-**artikolu 19 (a)**."*

Illi l-attrici ssottomettiet ukoll illi z-zwieg bejnha u bejn il-konvenut ghandu jigi dikjarat null *inter alia* abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255** li jghid:-

*"**(d)** jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja*

mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg."

Illi dwar dan is-sub-artikolu din il-Qorti kif presjeduta diga' kellha okkazjoni tezaminah, u ghalhekk taghmel referenza ghas-sentenza **"Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg"** (Cit. Nru. 1564/97/RCP – deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi fis-sentenza **"Kevin Spiteri vs Avukat Dr. Renzo Porsella-Flores et noe"** (Cit. Nru. 2443/97/RCP – deciza 18 ta' Jannar 2000) il-Qorti ghamlet referenza ghall-espozizzjoni ta' ***Viladrich***:-

"Thus, there is grave lack of discretion of judgement when it is proven that a contracting party lacks intellectual and volitional maturity necessary to discern, in view of binding oneself in an irrevocable manner, the essential rights and duties of marriage, which are the object of mutual surrender and acceptance. The discretion of judgement refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" ***(Viladrich, P.J., "Matrimonial Consent in Code of Canon Law Annotated."*** *(Montreal, 1993), p. 686).*

Illi kwantu ghall-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Dawn huma *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of*

*children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics" (**Viladrich, P.J.,** op.cit., pg. 687).*

Illi wkoll fis-sentenza **"Alexandra sive Sandra Farrugia vs Raymond Farrugia"** (P.A. (VGD) 10 ta' Settembru 1997) inghad ukoll li:

*"Kwantu ghad-difett serju ta' diskrizzjoni ta' gudizzju – **Art. 19 (1) (d)** – biex ikun hemm nuqqas serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju jrid ikun hemm inkapacita' psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, jew li jiddeciedi liberalment, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali (**"Isabelle Zarb vs Stephen Attard"** – P.A. 21 ta' Novembru 1995). Mhix ghalhekk kwistjoni ta' nkompatibbilita' ta' karattru, jew ta' decizjoni jew decizjonijiet zbaljati. Il-paragrafu **(d)** ikompli jitkellem dwar "anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg". Il-Qorti tosserva li l-ligi taghna tirrikjedi mhux biss anomalija psikologika tkun wahda serja, izda li tkun taghmilha mpossibbli mhux sempliciment difficli, li wiehed jaqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg ossia jassumihom."*

Illi ghalhekk b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju l-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' immaturita` li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku (**"Nicholas Agius vs Rita Agius gia Caruana"** – P.A. (VDG) tal-25 ta' Mejju, 1995).

Illi li kieku l-legislatur irrikjeda maturita` shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' *"discretio judicii"* hu kuncett guridiku

ntrinsikament marbut mal-kapacita` ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg. Kif jispjega l-gurista ***Colagiovanni*** meta sostna li:-

*"Il matrimonio, in quanto patto ossia "foedus" … … … richiede una capacita` intelletuale e volitiva al di sopra di ogni altro contratto che e` per lo meno rescindibile, in casi determinati dalla legge, richiede quindi una integrita` di mente e di liberta`, dato che … … … si tratta di assumersi una "servitus" per tutta la vita" (**Forum**, 1990, Vol. 1 part I, p. 72).*

Illi pero`, kif gia inghad, b'immaturita` jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju d-dottrina u l-gurisprudenza "*non si riferiscono ad una piena e terminale maturita`, non esigono nei nubenti una conoscienza perfetta ed esaustiva di cio` che comporta il matrimonio, non richiedono una preveggenza chiara ed assoluta di cio` che puo compartare la vita coniugale, ne` un perfetto equilibrio volitivo-affettivo, ne` infine una conscienza perfetta delle motivazioni della scelta matrimoniale. Ecco perche` riesce piu` appropriato l' uso del termine discrezione di giudizio, che fa riferimento ad un certo discernimento ma non implica il raggiungimento di una maturita` piena" **(Pompedda, M.F., "Il Consenso Matrimoniale in Grocholewski"** – **Pompedda – Zagglia, "Il Matrimonio nel Nuovo Codice di Diritto Canonico"** (Padova, 1984), p. 46).*

Illi kif gie affermat diversi drabi minn din il-Qorti, inkluz fis-sentenza **"Alessandra sive Sandra Mc Monagale qabel Mamo vs Mario Mamo"** (P.A. (VDG) 26 ta' Ottubru 2000) ikun hemm id-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fis-sens ta' l-ewwel parti tal-paragrafu **(d)** imsemmi kemm-il darba jirrizulta li, *"fil-mument ta' l-ghoti tal-kunsens matrimonjali, parti jew ohra tkun priva b'mod sostanzjali, ossia gravi, minn dik il-fakolta` kritiko-estimativa jew kritiko-valutativa dwar l-oggett tal-kunsens taz-zwieg, jew minn dik il-maturita` affettiva li hija presuppost ghal ghazla libera dwar l-imsemmi oggett. Id-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju, ghalhekk, ma hux semplicement*

*nuqqas ta' hsieb, nuqqas ta' riflessjoni; anqas ma jfisser li wiehed jaghmel ghazliet jew jiehu decizjonijiet zbaljati – infatti decizjoni jew ghazla zbaljata hi perfettament kompatibbli ma' diskrezzjoni ta' gudizzju" (ara, **"Emanuel Camilleri vs Carmen Camilleri"**, P.A., 10 ta' Novembru 1995).*

Illi l-istess sentenza tkompli tghid *"Li parti fiz-zwieg ma tkunx fehmet sufficjentement, fis-sens li ma tkunx hasbet bizzejjed jew ma tkunx irriflettiet bizzejjed fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali tal-hajja mizzewga, ma jammontax necessarjament ghal difett (serju) ta' diskrezzjoni ta' gudizzju (**"Selina-Maria Vella Haber vs Joseph Gatt"**, P.A., 15 ta' April 1996)."*

Illi ghalhekk biex ikun hemm in-nuqqas jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju kif ravvizat fl-**artikolu 19 (1) (d)** irid ikun hemm l-inkapacita` psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku / psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, u li jiddeciedi liberament, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali (ara f'dan is-sens, fost ohrajn, **"Jacqueline Cousin vs Bernard Simler"**, P.A., 3 ta' Gunju 1998; **"Roseanne Cassar vs Kenneth Cassar",** P.A. 19 ta' Ottubru 1998; u **"Carmelo Grima vs Mary Andrews"**, P.A., 2 ta' Novembru 1998).

Illi proprju ghalhekk ukoll il-legislatur jirrikjedi li d-difett ta' diskrezzjoni jrid ikun wiehed serju u l-anomalija psikologika tkun wahda serja.

Illi kif jispjega ***Bersini***, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti w interdipendenti:-

"La piena avvertenza e il deliberato consenso … … … La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita` di giudizio e la maturita` affettiva … … … La maturita` di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all' atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai

doveri coniugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita` affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita` che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta` e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi` una mancanza di consenso libero (immaturita` affettiva) e ponderato (immaturita` di giudizio)" ***(Bersini, F., "Il Diritto Canonico Matrimoniale."*** *(Torino, 1994), p. 97).*

Illi l-istess awtur, imbaghad ikompli jispjega dwar kemm irid ikun serju d-difett ta' diskrezzjoni biex wiehed ikun jista' jghid li hemm id-difett fil-kunsens u l-konsegwenti nullita` taz-zwieg:-

"Se ci si chiede quale grado di discrezione di giudizio possa ritenersi proporzionato al matrimonio, rispondiamo anzitutto che, sia per la conoscenza intellettiva come per la deliberazione volitiva, dovra' essere maggiore di quello richiesto per peccare mortalmente e per stipulare gli altri contratti. Il motivo sta nel fatto che il consenso matrimoniale riguarda obbligazioni che si proiettano nel futuro ed e` ordinato all' assunzione di uno stato di vita che incide su tutta l' esistenza con un contratto perpetuo e irrescendibile che comporta una serie di gravi obblighi ad esso inerenti. Per dare un valido consenso, non e` sufficiente il grado di ragione col quale speculativamente uno sappia che cosa e` il matrimonio; e` necessaria la maturita` di giudizio capace di ponderare in concreto i doveri e i diritti che uno deve assumersi per tutta la vita. In altri termini, e` necessaria la discrezione non tanto per l' atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni che da quell' atto derivano. Una discrezione che impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico, religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l' eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in

contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrate, per qualsiasi motivo, la capacita` intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravamente alterata o addirittura mancante, si dovra` ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio" (ibid. pp. 97-98).

Illi hawnekk il-Qorti, pero`, tixtieq tippreciza li ghazla libera, kunsens hieles, ghar-rabta taz-zwieg mhux sinonimu mal-kuncett ta' ghazla facli, u dan kif gja gie indikat fis-sentenzi fuq kwotati, tant li nghad li:-

*"… … ... se il sogetto non e` in grado di superare [i] condizionamenti interiori, allora si dira` che la scelta di lui non e` stata libera; lo sara` invece qualora pur pressato da tali impulsi provenienti dal proprio psichismo, da un' affettivita` non sufficientemente matura o anomala, e quindi anche di fronte a conflitti interiori, sara` stato capace di superarli, di dominarli razionalmente, di scegliere con autonomia ... ... In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe` col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa` coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei riguardi della prole" (**Pompedda, M.F., "Incapacita` di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento."** (Bologna, 1991), pp. 231, 233).*

Illi kwantu ghad-difett fil-kunsens dovut ghall-anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, il-ligi taghna, bhad-dritt kanoniku **(Can. 1095 (3))** tirrikjedi mhux semplici diffikulta` izda mpossibbilta` li wiehed jaqdi ossia jassumi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Inkapacita` jew impossibbilta` vera f'dan il-kuntest hi ipotizzabbli biss fil-prezenza ta' anomalija psikologika serja li, independentement minn kif wiehed jaghzel li jiddefiniha jew jiklassifikaha fil-kamp tal-psikjatrija jew tal-psikologija, tintakka sostanzjalment il-kapacita` *"di intendere e / o di volere". "L' incapacita` di assumere gli oneri essenziali della vita coniugale", jghid il-Bersini, "rende la persona inabile al matrimonio, anche nell' ipotesi*

… … … che al momento di contrarre le nozze abbia avuto la discrezione di giudizio sufficiente per un valido consenso" (op. cit., p. 99).

Illi ghal dak li jirrigwarda l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi dawn huma *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics" (**Viladrich, P.J**., op. cit., p. 687).*

Illi tal-istess portata huma s-sentenzi **"Anthony Gaffiero vs Juanita Gaffiero nee' Sultana"** (P.A. (VDG) 17 ta' Novembru 2000 u **"Anna Galea vs John Walsh",** (P.A. (VDG) tat-30 ta' Marzu 1995). Inerenti, ghalhekk, f'dawn l-obbligazzjonijiet hemm l-obbligu tal-partijiet li jaghtu lilhom infushom lil xulxin fit-totalita` taghhom sabiex tigi stabbilita bejniethom *"the community of life and love".*

Illi fl-ahharnett din il-Qorti taghmel riferenza ghal dak li nghad fis-sentenza fl-ismijiet **"Nathalie O'Toole vs Patrick O'Toole"** (P.A. (N.A.) 25 ta' Marzu 2002) fejn inghad li:-

"Il-kunsens moghti fiz-zwieg skond din l-istess gurisprudenza mhuwiex dak il-kunsens semplici rikjest fil-kuntratt in generali ghaliex il-kuntratt taz-zwieg huwa

wiehed “sui generis” u ta’ ordni pubbliku. Illi ghalhekk il-partijiet f'kuntratt ta' zwieg mhux biss irid ikollhom il-kapacita' li jaghtu dak il-kunsens, izda li l-istess irid jigi moghti bl-aktar mod liberu u xjenti ghal dak kollu li tirrikjedi r-rabta taz-zwieg. Il-kuntratt taz-zwieg ghandu jigi apprezzat mhux biss bl-ghajnejn oggettivi tal-ligi, izda jrid isib is-sinifikat tieghu fir-relazzjonijiet ta’ koppja u l-iskop ahhari taz-zwieg, cjoe' li tnejn minn nies jaghtu lilhom nfushom lil xulxin ad eskluzjoni ta’ kollox u kulhadd. Meta ghalhekk ghal xi raguni jew ohra dak il-kunsens ma jkunx gie moghti bil-konoxxenza shiha ta' dak li jgib mieghu z-zwieg, allura jinholoq dubju kemm dak il-kuntratt matrimonjali huwa wiehed validu.”

Illi kif inghad fis-sentenza **“Al Chahid vs Mary Spiteri”** (P.A. (RCP) 5 ta’ Gunju 2002) *inoltre* l-kunsens irid ikun wiehed tali li permezz tieghu l-parti li tesprimih trid tkun konxja ta' l-obbligi, id-dmirijiet u r-responsabbiltajiet li ggib maghha l-hajja mizzewga bhal ma huma l-elementi ta' unjoni permanenti, esklussiva w irrevokabbli.

Illi dawn il-principji kollha gew kkonfermati f’diversi sentenzi moghtija minn din il-Qorti nkluzi **“Maria Rita Calleja vs Mohamed Ben Mohamed Khemiri”** (P.A. (RCP) 17 ta’ Frar 2000); **“Nicolai Balzan vs Simone Cremona”** (P.A. (RCP) 9 ta’ Marzu 2000); **“Ousama Sadalah vs Doris Tanti”** (P.A. (RCP) 4 ta’ April 2000); **“Josephine Gabriel vs Dr. Georg Sapiano et nomine”** (P.A. (RCP) 8 ta’ Novembru 2000); **Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro”** (P.A. (RCP) l-1 ta’ Frar 2001); **“Mazen Dadouch vs Maria Dadouch xebba Galea”** (P.A. (RCP) 22 ta’ Marzu 2002); **“Albert Grech vs Josette Grech”** (P.A. (RCP) 30 ta’ April 2002); **“Marco Tanti vs Catherine Azzopardi”** (P.A. (RCP) 30 ta’ Mejju 2002); u **“Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia”** (P.A. (RCP) 29 ta’ Mejju 2002) fost ohrajn.

Illi l-ahhar premessa tal-attrici hija dik skond dak stipulat fl-**artikolu 19 (1) (f)** fejn jinghad ukoll li z-zwieg ikun null:-

“jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu jew ta’ xi wiehed jew

aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg."

Illi dan is-sub-artikolu wkoll gie diskuss u ezaminat fis-sentenza **"Nicolai Balzan vs Simone Cremona"** minn din il-Qorti kif presjeduta (Cit. Nru. 1019/98/RCP – deciza fid-9 ta' Marzu 2000) u **"Mark Spiteri vs Susan Margaret Spiteri"** (P.A. (RCP) 27 ta' Frar 2001) u a skans ta' ripetizzjoni qed issir referenza ghall-principji hemm enuncjati. Illi *inoltre* fis-sentenza **"Theresa Taguri nee Spiteri vs Avukat Christopher Cilia et noe"** (Cit. Nru. 3130/96/NA – deciza P.A. (NA) fl-10 ta' Novembru 1999) gie ritenut illi:-

"Fl-interpretazzjoni ta' dan is-sub-inciz gie ritenut mill-Qorti taghna illi l-eskluzjoni pozittiva ma kellhiex necessarjament tirrizulta biss minn xi haga espressa direttament izda setghet tigi espressa bl-imgieba ta' xi parti fil-perjodu mmedjatament qabel u wara li jkun inkiseb l-istess kunsens."

Illi tal-istess portata hija s-sentenza **"Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro"** (P.A. (RCP) 1 ta' Frar 2001); **"Joseph Gabriel vs Dr. Georg Sapiano nomine"** (P.A. (RCP) 8 ta' Novembru 2000); **"Carmen El Shimi gja Tanti vs Ibrahim Mohamed Mohamed Ibrahim El Shimi"** (P.A. (NA) 20 ta' Gunju 2000); **"Mary Rose Abder Rahim vs Esam Abder Rahim"** (P.A. (NA) 31 ta' Mejju 2000); **"Ousama William Hfez Sadallah vs Doris Dalli"** (P.A. (RCP) 4 ta' April 2000) u **"Albert Grech vs Josette Grech"** (P.A. (RCP) 30 ta' April 2002 Cit Nru 793/01/RCP), u **"Joseph Mizzi vs Pauline Mizzi"** (P.A. (RCP) 1 t'Ottubru 2002 Cit Nru 50/02/RCP).

(iii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jidher car li l-attrici ghamlet dan il-pass taz-zwieg sabiex litteralment tehles mill-hajja li kienet kostretta tghix ma' missierha, fejn almenu f'din il-kawza, l-istess attrici allegat li missierha kien jahqarha, isawwat lilha u lil hutha, ma jhallihiex tohrog, jinsisti li jiehu l-paga huwa sabiex ifaddalhielha, issakkarha barra meta hija

ddum tard barra, ikecci lill-konvenut mid-dar, tant li bil-mod kif irrakkontat l-istorja taghha permezz tal-istess affidavit jirrizulta car li l-attrici akkost ta' kollox riedet tehles mill-hajja taghha mal-genituri taghha. U proprju minhabba dan it-trattament li l-Qorti tikkonsidra bhala dizuman *da parte* ta' missierha.

Illi jidher li l-konvenut taht din il-perspettiva kien biss oggett, *stante* li l-attrici, li ghall-bidu lanqas tant kellha grazzja mieghu, kien il-biljett ghaliha sabiex tilhaq l-iskop taghha li titlaq mid-dar tal-genituri, u fil-fatt hekk uzatu u hekk ghamlet. F'dan l-aspett iz-zwieg certament ma setghax jirnexxi *stante* l-animu tal-attrici qatt ma kien li hija tibqa' f'relazzjoni u jkollha familja mal-konvenut, izda biss passaport sabiex hija tbiddel l-ambjent li hija kienet qed tghix fih. Ghalhekk ma hija l-ebda sorpriza li fil-fatt ir-relazzjoni tal-kontendenti f'dak li kien suppost zwieg qatt ma rnexxiet, u dan peress li l-attrici fuq kollox qatt ma kienet predisposta ghall-istess.

Illi tant huwa minnu dan li l-attrici tghid bl-aktar mod car li hija kienet tiddejjaq ikollha relazzjonijiet intimi mal-konvenut u stqarret li hija ma setghatx taccetta lanqas l-idea li jkollha tfal, ghalkemm jidher li maz-zmien bidlet din il-fehma. Pero' dan kien l-animu li bih hija dahlet ghal dan iz-zwieg, u din il-Qorti qed tuza din ic-cirkostanza bhala ezempju iehor car tal-fatt li l-attrici kellha nuqqas ta' diskrezzjoni ta' gudizzju dwar il-hajja mizzewga u l-elementi essenzjali tal-istess, u d-drittijet u dmirijiet naxxenti mill-istess kuncett u unjoni.

Illi dan kollu fil-mument taz-zwieg tal-attrici mal-konvenut kien kollu estraneu ghaliha, peress li kulma kienet qed tara kienet haga wahda biss li tehles mid-dar tal-genituri taghha u tahrab mill-kontroll ta' missierha. Psikologikament hija ma kenitx f'kundizzjoni jew predisposta sabiex tikkoncepi x'inhu verament il-kuncett taz-zwieg, u l-hajja komunali mal-konvenut kien lanqas biss koncepita minnha, u dan certament kien ostakolu serju ghall-istess partijiet sabiex jaghtu almenu opportunita' lilhom infushom li jghixu hajja ta' mizzewgin.

Illi hawn il-Qorti taghmel riferenza ghas-sentenzi **"Shirley Greengrass vs Stephen Said"** (P.A. (RCP) 26 ta' Gunju 2003); **"Joseph Bugeja vs Louise Bugeja"** (P.A. (RCP) 26 ta' Gunju 2003); u **"Grace Borg vs Joseph Agius"** (P.A. (RCP) 9 ta' Dicembru 2003) li gew decizi fuq l-istess binarju.

Illi ghalhekk it-talbiet attrici ghandhom jigu milqugha abbazi tal-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** ghar-ragunijet imputabbli lill-attrici kif premess.

Illi dwar il-premessi l-ohra bbazati fuq l-**artikolu 19 (1) (a) u (f)** rispettivament ma jirrizultax li dawn gew ippruvati u fil-fatt abbazi tal-provi prodotti ma japplikawx ghall-kaz in ezami.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi fil-kontumacja tal-konvenut, **tilqa' t-talba attrici** b'dan illi:-

(1) Tiddikjara u tiddeciedi li z-zwieg bejn il-kontendenti datat 27 ta' Gunju 1990 huwa null u bla effett ghar-ragunijiet imputabbli lill-attrici skond id-dispozizzjoni tal-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Bl-ispejjez kollha kontra l-istess attrici.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------